

Eserleri. 1. Ay Risâlesi (Ankara 1963). Aya gitmenin mümkün olup olmadığı, dinin bu konudaki cevabının ne olduğu hususunda tartışmaların yaşandığı bir ortamda yazılan risâlede müellif akli ve dinî delillerden hareketle aya gidilebileceğini belirtmiş ve bu düşüncelerinden dolayı bölgedeki bazı çevreler tarafından şiddetli eleştirilere mâruz kalmış, dinsizlikle suçlanmıştır. **2. Nuh (a.s) ve Tûfanı** (Ankara 1963). Eserde tûfan, tûfanın mahiyeti, Hz. Nûh hakkında bilgiler, Cûdfî dağı ve Cizre anlatılmakta, Nûh'un gemisinin Cûdfî dağında bulunduğu dair bazı deliller ileri sürülmektedir. **3. Yezidiler: Tarih-İbadet-Örf ve Âdetler** (nşr. Ahmet Taşgın, Ankara 2002). **4. Resûl-ü Ekrem Muhammed Mustafa'nın Nüfus Hüviyet Cüzdanı** (Ankara 1965). Mahmut Bilge'nin bunların dışında *Kıyâmet Risâlesi* (Kur'an'da kıyâmetle ilgili âyetlerin izahıdır), *Öldükten Sonra Dirilmek, Kur'an-ı Kerim'deki Kıssalardan Hisseler, Cin Risâlesi, İslâm'da İtikadî Fırka ve Şubeler, Hac Kılavuzu, Ferâiz Kıtâbı, Kasîde-i Bürde'nin Tercüme ve Şerhi, Bânet Süâd Kasidesinin Tercüme ve Şerhi, Münferice Kasidesinin Tercüme ve Şerhi, Cezeri'nin Tecvidi Tercüme ve Şerhi* gibi eserleri de vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdulkadir Bingöl, *Kulilkên Baxê Botan, Ens-tiuya Kurdi ya Amedê*, Diyarbakır 2008, s. 137; Ahmet Erkol, "Mahmut Bilge ve Cin Risalesi", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu: Bildiriler* (ed. M. Nesim Doru), Şırnak 2010, s. 689-695; Abdullah Yaşın, *Tarih Kültür ve Cizre*, İstanbul 2011, s. 507-513; Recep Özdirek, "Cumhuriyet Döneminde Cizre Bölgesi Din Âlimleri", *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre* (ed. M. Nesim Doru), İstanbul 2012, s. 230-231.

AHMET ERKOL

BİLGİRÂMÎ, Evhadüddin

(أوحد الدين بلگرامي)

Evhadüddin b. Ali Ahmed
Osmânî Bilgrâmî
(ö. 1253/1837'den sonra)

Dil âlimi, şair ve edip.

1193 (1779) yılında Hindistan'ın kuzeyindeki Uttar Pradeş eyaletinin Bilgram şehrinde doğdu. İlk eğitimini babası Kadı Ali Ahmed'den aldıktan sonra Şeyh Muhammed Eslem el-Ferşevî el-Bilgrâmî ile birlikte dönemin ilim merkezi Kalkûta'ya giderek buradaki âlimlerden ders aldı, özellikle Arap ve Fars edebiyatına ilgi duydu. Ardından Hindistan'a geçip çeşitli şehirlerdeki âlimlerden faydalandı. Bunlar

arasında Haydar Ali b. İnâye Ali el-Hüseynî et-Tüneki ve Ahmed Arab b. Muhammed el-Yemenî eş-Şirvânî'nin adları anılır. Daha sonra Arap dili ve edebiyatının inceliklerini öğrenmek amacıyla Arap yarımadasına gitti ve uzun zaman orada kaldı. Hindistan'a dönünce Leknev'de kurulan matbaada hocası Ahmed eş-Şirvânî ile beraber Arapça kitaplar neşretti ve matbaaya müdür tayin edildi. Bir yandan basılacak kitapları toplarken bir yandan da kitap telifi ve öğrenci yetiştirmekle meşgul oldu. Evi âlim, edip ve düşünürlerin edebiyat ve dil meselelerini tartıştığı buluşma yeri haline geldi. Öğrencileri arasında Kadı Beşîrüddin b. Kerîmüddin el-Osmânî el-Kinnevcî, Muhammed Beşîr es-Sehevânî, Cemîl Ahmed b. Eslem el-Bilgrâmî'nin adı geçer. Arap dili ve belâgatına hâkimiyeti, yazılarında bedî' ve beyan sanatlarını başarıyla kullandığı sıkça dile getirilir. Hocası, *Hadîkatü'l-efrâh* ve *Nefhatü'l-Yemen* adlı eserlerin müellifi Ahmed eş-Şirvânî de onun bu özelliğine dikkat çekmiştir. Abdülhay el-Hasenî, Bilgrâmî'nin ölüm tarihini *Tezkiretü'n-nübelâ'*dan naklen 1250 (1834) olarak vermekte (*Nüzhetü'l-havâtır*, VII, 930; bundan naklen bk. Sıddîki, I, 19; II, 287), Muhammed Eslem el-İslâhî kaynak zikretmeden 1262 (1846) tarihini kaydetmektedir. Ancak *Nefâ'isü'l-luğât* adlı eserini 1253'te (1837) tamamladığına göre vefatı da bu tarihte veya daha sonra olmalıdır. Nitekim M. H. Razvî ve M. H. Kayser de (Qaisar) bu şekilde kaydeder. Bilgrâmî aynı zamanda şiir yazmış olup bir divanda toplanmayan bu şiirler eserlerinde dağınık şekilde mevcuttur. Klasik Arap şiirine hayranlık duymuş, şiirlerinde şekil ve mâna bakımından eski üslûbu benimsemiştir. Daha çok Hindistan'da yaşamış olmasına rağmen yazdığı şiirlerde Arap yarımadasındaki çöl tasvirlerine ve Arap kadınının tasvirine benzer teşbih ve istiarelere yer vermiştir. Şiirlerindeki duygu derinliği, tasvirlerindeki ayrıntı ve incelik dikkat çekmektedir.

Eserleri. 1. Nefâ'isü'l-luğât (Leknev 1257, 1262, 1281, 1284, 1301, 1315; Kanpûr 1286, 1295, 1323). Urduca kelimelerin Arapça, Farsça ve Türkçe karşılıklarının verildiği eser Bilgrâmî'nin en önemli çalışmalarıdır. Eserde ayrıca Arapça ve Farsça şiirlerden güzel örnekler verilmiştir. **2. Miftâhu'l-beyân (Miftâhu'l-lisân) fi'l-muhâvereti'l-ʿArabiyye**. Arapça öğretmek amacıyla hazırlanmış olup eserde bol miktarda konuşma cümlelerine yer verilmiştir ve bu yönüyle dikkat çekmektedir. Kitabın müellif hattı nüshası Aligarh

İslâm Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 892, 72/10). Bilgrâmî eserinin hâşiyelerinde zor anlaşılan kelime ve kalıpların açıklamasını da yapmıştır. **3. el-ʿAscedü'l-mesbûk fî kıssati Bedi'ati'l-cemâl ve Seyfi'l-mülûk** (Patna Hudâbahş Ktp., nr. 2642). **4. Selvetü'l-ahzân fî eş'âri'n-nisvân** (Aligarh İslâm Üniversitesi Ktp., nr. 27/22). **5. Hülâşa-i Mesnevî** (Aligarh İslâm Üniversitesi, Mevlâna Âzâd Ktp., nr. 21/20). Bilgrâmî ayrıca *Hamiletü'l-âdâb fîmâ yüfidü mine'l-kitâb*, *Ravzâtü'l-ezhâr*, *Tezkire-i şu'arâ'-i ʿArab* gibi eserler kaleme almış, Mütenebbî'nin divanına, Harîrî'nin *el-Mağâmât'*ına, Kâ'b b. Züheyr'in "Bânet Sü'âd" kasidesine şerhler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Muhammed eş-Şirvânî, *Hadîkatü'l-efrâh li-izâhâti'l-etrâh*, Kahire 1305, s. 143-145; Rahmân Ali, *Tezkire-i ʿUlemâ-i Hind* (nşr. M. Eyyûb Kâdirî), Karaçi 1961, s. 126-127; Hânâbâ, *Fihrist*, V, 5257; Cemîl Ahmed, *Hareketü't-teʿlif bi'l-luğâti'l-ʿArabiyye fi'l-iklîmi's-simâli el-Hindî fi'l-karneyni's-sâmin ʿaşer ve't-tâsiʿ ʿaşer*, Dimaşk 1977, s. 27, 151-155, 273; M. H. Razvî – M. H. Qaisar, *Catalogue of Manuscripts in the Maulana Azad Library, Aligarh Muslim University*, Aligarh 1981, s. 44; Abdülhay el-Hasenî, *eş-Sekefetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind* (nşr. Ebü'l-Hasan Ali en-Nedvî), Dimaşk 1403/1983, s. 55, 56; a.mlf., *Nüzhetü'l-havâtır*, Beyrut 1420/1999, VII, 929-930, 936; Mahmûd M. Abdullah el-Misrî, *el-Luğâtü'l-ʿArabiyye fî Bâkistân dirâseten ve târihen*, Karaçi 1404/1984, s. 64-65; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâî, *ʿUlemâ'ü'l-ʿArab fî şibhi'l-kârreti'l-Hindiyye*, Bağdad 1986, s. 572; *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Khuda Baksh Oriental Public Library*, Patna 1994, XXIII, 151; M. Yâsin Mazhar Sıddîki, *Fihri-sü'l-mahtûâtü'l-ʿArabiyye bi-Câmî'ati ʿAligerh el-İslâmiyyeti'l-Hind*, London 1423-29/2002-2008, I, 19; II, 287-288; Ârif Nevsâhî, *Kitâşînâsi-yi Âşâr-ı Fârsî-Çâpşûde der Şibhi Kâre*, Tahran 1391 hş., II, 882; Moinuddin Aqeel, "Commencement of Printing in the Muslim World: A View of Impact on Ulema at Early Phase of Islamic Moderate Trends", *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, II/2, Kyoto 2009, s. 14-15; M. Eslem el-İslâhî, "Bilgrâmî, Şeyh Evhadüddin", *Mv.AU*, IV, 48-51.

ŞÜKRAN FAZLIOĞLU

BIŞKEK

Kırgızistan'ın başşehri.

Kırgızistan'da Avrupaî mânada teşkil edilen ilk şehirdir. Tanrı dağlarının kuzey eteklerinde Çuy vadisinde, Alarça ve Alamedin nehirlerinin arasında denizden 750 m. yükseklikte kurulmuştur. Bişkek'in Lenin, Birdik-Birmays, Oktyaber, Sverdlovskiy adlarında dört ilçesi (rayon) vardır. Şehrin adı metinlerde Pişpek ve Frunze olarak da geçer. Bişkek çevresinde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde neolitik ve

bronz çağlarından kalma insan izlerine rastlanmıştır. Milâdî 629-645 yılları arasında Çin elçisi sıfatıyla Hindistan'a giden ve bir müddet Göktürkler'e esir düşen Syuan-Tszyan, seyahatnâmesinde Çuy vadisinde yaşayan, tarım ve ticaretle uğraşanlar hakkında bilgi verir. X. yüzyıldan itibaren Karahanlılar'ın hâkimiyetine giren bölgede İslâmiyet yayılmaya başladı. Yûsuf Balasagun, XI. yüzyıldan itibaren bölgede Türkçe ve Soğdca konuşulduğunu yazar. Aynı yüzyılda burası tamamen Türkleşti. Moğol hâkimiyeti ve tarihî İpek yolunun önemini kaybetmesinden sonra XIII-XV. yüzyıllarda Çuy vadisindeki şehirler kaybolmaya başladı. Meşhur seyahatçiler Paolo Carpini ve William Rubruck, 1773'te Kalmuk hanını ziyarete giden Johan Gustav Renat, Çuy vadisindeki şehirler hakkında bilgi vermektedir. V. V. Barthold, A. N. Bernştam, P. N. Kojemyako, V. Garyeçeva, A. Aşık gibi arkeolog ve tarihçiler de Bişkek çevresinde çoğu Türk kavimleri tarafından kurulmuş 100'e yakın yerleşim bölgesi tesbit ettiler.

Şehrin adı hakkındaki efsanelere göre 1766'da Kazak Hanı Abılay'a kahramanca karşı koyan Kırgız savaşçısı Pişpek ölümden sonra bu bölgeye defnedilmiş, 1825'te Hokand Hanlığı'na tâbi olan bölgede bu savaşçının adına izâfeten Pişpek adlı bir kale yapılmıştır. Diğer bir rivayete göre ise şehrin Pişkûh ya da "Şanslı Şehir" diye anılması Tanrı dağlarının zirvelerinden birine kahraman Pişpek'in defnedilmesinin neticesidir. Yüksek zirvedeki bu mezar yeri Kırgızlar için kutlu bir mekân

kabul edilmiştir. Rus kaynaklarında Bişkek adı ilk defa 1847 tarihli bir raporda Pişpek olarak zikredilmiş ve 1936'ya kadar şehir bu isimle anılmıştır.

Pişpek, Hokand Hanlığı'nın Çuy vadisindeki idarî, askerî ve ticarî merkeziydi. Kalede askerler, vergi memurları ve tüccarlar yaşarken kale etrafındaki köylerde bulunanlar daha ziyade hayvancılık ve tarımla uğraşıyorlardı. Göçebeler Pişpek ve çevresini kışlak olarak kullanıyor, yazın yaylalara çıkıyorlardı. Tarihî Pişpek Kalesi dört köşeydi ve köşeler arasındaki duvarların uzunluğu 200 m., yüksekliği 5 m. kadardı. Kırgızlar'ın 1843'te Isık Göl kenarındaki Karakol, Barskaun ve Kanur Ulen kalelerinden Hokandlılar'ı çıkarınca Pişpek Kalesi Hokand Hanlığı için daha da önem kazandı. Ancak 1860'tan itibaren Ruslar, Hokand Hanlığı'nın Çuy vadisindeki önemli kaleleri olan Pişpek ve Tokmak'a Albay Apollon Erastoviç Tsimmerman kumandasında saldırdılar ve 1863'te bu kaleler Ruslar'ın eline geçti, kalelerin yerine Rus garnizonları yapıldı. 1868'den itibaren bölgeye gelmeye başlayan Rus göçmenleri için Alamedin ve Lebedinovka isimli köyler teşkil edildi. 1876'da kuruluş aşamasındaki Pişpek'te kırk sekiz Özbek, dokuz Rus ve bir Tatar ailesinde 182 kişi yaşıyordu. Bişkek, 29 Nisan 1878'de Rusya'ya bağlı Türkistan Genel Valiliği Semireçenskiy oblastının merkezi oldu ve yeniden inşa edilmeye başlandı. Çin'deki dinî ve etnik çatışmalardan kaçan Çinli müslüman Dunganlar 1877'de Tanrı dağları üzerinden Bişkek'e geldiler. Bişkek

yöresinde bunlar için barakalar inşa edildi. Genellikle tarım ve bostancılıkla uğraşan Dunganlar, Bişkek ve çevresinde bostancılığın gelişmesine büyük katkı sağladılar, günümüzde de Bişkek ve çevresinde aynı işi yapmaktadırlar. Bu göçler ve Bişkek'in gelişimine bağlı olarak 1897'de şehrin nüfusu 6500'e yükseldi.

31 Ağustos 1878'de Bişkek'in planları çizilmeye başlandı ve kuzeyden güneye, doğudan batıya birbirini kesen paralel yollar inşa edildi. Tanrı dağlarından gelen sular kanallar vasıtasıyla şehrin uzun caddelerine yönlendirildi, bu kanalların kenarlarına palamut ağaçları dikildi. Şehrin yeşillenmesinde en büyük çabayı Aleksey Mihayloviç Fetisov gösterdi. Su kanalları Sovyetler Birliği döneminde daha da modernleştirilerek günümüze kadar geldi. Bişkek bu kanallar vasıtasıyla 150 yıldan beri Kırgızistan'ın ve Türkistan'ın en yeşil şehirlerinden biridir. Şehirde on altı yatay ve yirmi altı dikey cadde bulunmaktadır. Bu caddeler 1917 Bolşevik İhtilâli'ne kadar istikametlerine (Taşkent, Tokmak, Sukuluk, nehirlere göre Alamedin, Alarça, Atbaş, yakınlardaki tabiat varlıklarına göre Karasu, Beregovaya, Klyuçevaya), yönlerine (Kuzey, Güney, Doğu, Batı) ve şehirdeki önemli binalara (Kuzneçnaya, Baraçnaya, Tserkovnaya, Kladbışçenskaya, Sadovaya, Bulvarnaya, Kazarmennaya, Lagernaya, Lazaretnaya) göre adlandırılmıştı. İhtilâlden sonra hepsine Lenin, Karl Marks, Kirov, Derjinski, Gorki gibi meşhur komünistlerin adı verildi. II. Dünya Savaşı'nın ve 1991'in ardından cadde ve sokaklarının ismi yeniden değiştirildi. Kuruluşundan bugüne kadar devam edip gelen cadde ve sokak ismi yoktur.

Bişkek'te üç sınıflı ilkokul 1879'da, Kırgızlar'a tarım ve bahçecilik öğretmek üzere üç yıllık okul 1889'da, erkek lisesi 1892'de, Kırgız-Rus okulu 1909'da açıldı. Şehirde yaşayan müslümanların 1911'de on altı mektep ve medresesi vardı, bunların ikisinde müslüman kız çocukları eğitim görüyordu. İlk cami 1888'de İlyas Hacı Aka tarafından yaptırıldı ve otuz yıl hizmet verdikten sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği döneminde ortadan kaldırıldı. Bişkek'te yaşayan Dunganlar'ın ayrı bir camisi vardı, bu da 1917 Bolşevik İhtilâli'nin ardından kapatıldı. Şehirde toplam yirmi cami ve mescid bulunuyordu. Bu yıllarda şehirdeki Dunganlar'a karşı acımasız bir politika uygulanmış ve pek çoğu Doğu Türkistan'a göç etmek zorunda kaldı. Ayrıca müslüman ve hıristiyan mezarlıkları Bolşevikler tarafından yok

Bişkek'ten bir görünüş

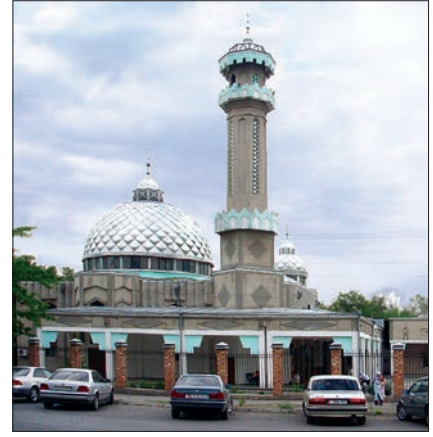
edildi. 1893'te Bişkek'te 660 evde 4807 kişi yaşıyordu (1338 tüccar, 268 asker, 1255 Dungan, 1518 Özbek ve Tatar, 428 diğer milletlerden). Şehirde 2967 müslüman, 1888 Pravoslavyan, iki Katolik mevcuttu. Bişkek'in nüfusu 1912'de 16.000'e yükseldi ve daha önce şehirden uzak duran göçebe Kırgızlar da yavaş yavaş buraya yerleşmeye başladı. Bu yıllarda şehirde 4320 Rus, 1910 Özbek, 889 Kırgız, 555 Tatar, 484 Dungan, 91 Uygur yaşıyordu. Şehrin nüfusu 1916'da 22.000 oldu.

I. Dünya Savaşı'nda Rusya tarafından esir alınan Alman askerlerinin bir kısmı 1915'te Bişkek'e gönderilmeye başlandı. Bu askerler özellikle şehrin park ve bahçelerinin geliştirilmesi, yeşillendirilmesi, modern binalar inşa edilmesinde çalıştırıldı. Bu arada 1916'da cephe gerisinde hizmet gördürmek üzere Kırgızlar'ın askere alınacağı haberi çıkınca askere gitmek istemeyen Kırgızlar'ın çıkardıkları isyan yüzünden şehir ve çevresindeki pek çok yapı, telgraf direkleri, askerî garnizonlar hasar gördü. Ardından şehir yeniden imar edildi. Orenburg-Taşkent demiryolunun bir hattı 1924'te Bişkek'e geldi ve aynı yıl şehirde ilk Kırgızca gazete olan *Erkin Too* çıkmaya başladı. 1926'da ilk matbaa ve müze, 1932'de pedagoji enstitüsü, 1938'de veteriner fakültesi, 1939'da tıp fakültesi kuruldu. II. Dünya Savaşı yıllarında Ukrayna ve Rusya'dan çok sayıda meslek erbabı Bişkek'e göç ettirildi. Türk Kurtuluş Savaşı esnasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği yardımlarının koordinasyonu için Ankara'ya da gelen Bişkek doğumlu Mihail Vasileviç Frunze'nin adına izâfeten Bişkek'in adı 1926'da Frunze olarak değiştirildi. II. Dünya Savaşı sırasında günümüz Bişkek'indeki pek çok tarihî yapıyı buraya sevkedilen esir askerler inşa etti. 1944'te Stalin tarafından sürgüne gönderilen Alman, Karaçay, Çeçen,

İnguş, Kumuk, Kabardin, Ahıska Türkleri, Kırım Tatarları ve diğer halklar da şehrin maddî gelişimine büyük katkı sağladı. Bu sürgünlerden bazıları 1956'dan sonra vatanlarına geri döndü; sadece Ahıska Türkleri, Kırım Tatarları ve Almanlar kaldı. Almanlar da 1991'den sonra Almanya'ya göç etti. Kırım Tatarları ile Ahıska Türkleri ise günümüzde de Bişkek'te hayatlarını sürdürmektedir.

Bişkek 14 Ekim 1924'te Otonom Kara Kırgız oblastının, 25 Mayıs 1925'te Kırgız Otonom oblastının, 1 Şubat 1926'da Otonom Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin, 5 Kasım 1936'da Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin, 1991'den itibaren de Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti'nin başşehri oldu. Şehrin nüfusu 1976'da yarım milyona ulaştı. Günümüzde nüfusu yaklaşık 1 milyondur ve Kırgızistan'ın toplam nüfusunun beşte biri Bişkek'te yaşamaktadır. Şehirdeki nüfusun büyük bölümünü 1970'te Ruslar (% 66) teşkil etse de günümüzde Kırgızlar çoğunluktadır (% 55). Ruslar'ın önemli bir kısmı 1991'den sonra ülkelerine geri döndü. Bugün şehirde 200.000 civarında Rus bulunmaktadır. Ayrıca Uygur (14.000), Tatar (13.000), Koreli (12.000), Özbek (12.000), Kazak (10.000), Ukraynalı (8000), Türk (6000), Dunganlar (5000) ve Almanlar (3000) şehirde yaşayan diğer milletlerdir. Şehrin adı 1991'de yeniden Bişkek olarak değiştirildi.

Bişkek'teki taş binaların çoğu 1885 ve 1887 depremlerinde yıkıldığından, ayrıca şehir deprem fay hattı üzerinde bulunduğundan Sovyetler Birliği döneminde yapılan konutların büyük kısmı üç katlıdır. Ancak günümüzde yüksek katlı binalar Bişkek şehir merkezi ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Şehir içi ulaşımı trolleybüs, otobüs ve minibüslerle sağlanmaktadır. Bişkek ve İzmir 1994'te kardeş şehir ilân edilmiştir. Bişkek'te Türkiye'nin de

Bişkek Merkez Camii

desteklediği Kırgız-Türk Manas Üniversitesi yanında Kırgızistan Millî Üniversitesi, Slavyan, Amerikan, Uluslararası Atatürk Alattoo, Küveyt-Kırgız, Yusuf Balasagun gibi çok sayıda üniversite ve yüksek okul bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Turdakun Usubaliev, *Frunze stolitsa sovetsskogo Kirgizistana*, Moskova 1971, tür.yer.; Artur Takırbaşev, *Stolitsa sovetsskogo Kirgizistana*, Frunze 1971, tür.yer.; *Kirgizskaya Sovetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika*, Frunze 1982, s. 29-30; *Frunze Entsiklopediya*, Frunze 1984, tür.yer.; V. G. Petrov, *Bişkek İşçezayuşçiy*, Bişkek 2005, s. 6-70; a.mlf., *Frunze Sovetskiy 1926-1991*, Bişkek 2008, s. 4-77; *Perepis nasele-niya i jilicnogo fonda Kirgizskoy Respubliki 2009 goda*, Bişkek 2010, s. 12-32; "Kırgızistan", *Entsiklopediya*, Bişkek 2001, s. 491-495.

İSMAIL TÜRKÖĞLU

BİTLİSÎ, Hüsâmeddin

(bk. HÜSÂMEDDİN-i BİTLİSÎ).

BOLEVÎ İSÂ EFENDÎ

(ö. 1127/1715)

Arap grameri ve tıpla ilgili eserleriyle bilinen mutasavvif ve şair.

1047 (1637) yılında Bolu'nun Gerede kazasına bağlı Sarıkadılar köyünde doğdu. İsâ el-Bolevî, İsâ el-Geredî (el-Geredevî) olarak tanınır. Zirikî'nin onu İsâ el-Kürdî şeklinde kaydetmesi Geredî (گردی) kelimesinin Kürdî (کردی) şeklinde okunmasından ileri gelmiş olmalıdır. Şiirlerinde "Mahvî" mahlasını kullandığından İsâ Mahvî Efendi diye de bilinir. İsâ Efendi ilim ve edebiyatla uğraşan bir aileye mensup olup babası Anadolu kadılarından Sukûkî Ali

Bişkek Alattoo (Uludağ) Meydanı'ndan bir görünüşü